

## 100 år med nordiske ip-regler som uttrykk for nordisk tillit

Ingress .....	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
1 Det var en gang .....	2
1.1 Begrepene i Norden.....	2
1.2 Sammenheng og tilblivelse.....	3
1.3 Begrunnelsene for egne nordiske internasjonal-privatrettslige regler.....	5
2 Nærmere om den internasjonal-privatrettslige retten.....	6
2.1 Ip-rettens grunnspørsmål .....	6
2.2 Er ip-retten nasjonal, nordisk, europeisk eller global? En regulering lag på lag.....	7
2.3 Betydningen av kvalifikasjon .....	7
2.4 Tilknytningskriteriene. Fra statsborgerskap og domisil til vanlig bosted (habitual residence).....	8
3 Familierettskonvensjonen av 1931 med endringsoverenskomster. Hovedtrekk.....	9
3.1 Innledning. Endringsoverenskomstene .....	9
3.2 EUs forordninger og Nordens konvensjoner – anstrengt sameksistens? .....	9
3.3 Familierettskonvensjonen. Anvendelsesområde og foranderlighet.....	10
3.3.1 Kravet om dobbel tilknytning.....	10
3.3.2 Foranderlighet.....	11
3.3.3 Lovvalget for ektefellenes formuesforhold.....	11
3.3.4 Jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrdelse.....	14
3.4 Det økonomiske oppgjøret etter samboerskap. Fullbyrdelse.....	15
3.4.1 Samboerskap og familierettskonvensjonen.....	15
3.4.2 Fullbyrdelse av avgjørelser om det økonomiske oppgjøret etter samboerskap.....	15
4 Konvensjonen om arv og dødsboskifte av 1934 med senere endringer. Hovedtrekk.....	17
4.1 Innledning.....	17
4.2 Hovedregler om lovvalg for arv og testament i konvensjonen .....	17
4.3 Skifteprosess. Jurisdiksjon og lovvalg.....	18
4.4 Der konvensjon og forordning støtter sammen .....	19
4.4.1 Endringsoverenskomsten 1. juni 2012 – mellom harmonisering og uttreden ..	20
5 Veien videre. Norden i Europa; behov for nordiske regler? .....	20

## Nordisk tillit

### Nordisk internasjonal privatrett gjennom 100 år

Katrine Kjærheim Fredwall

Cand. Jur 1995. Ph.d. 2019. Lovrådgiver i Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling med ansvar for fagområdene familierett, arverett og personrett. Fredwall har siden år 2000 deltatt i det nordiske arbeidet med videreutvikling av de nordiske internasjonalprivatrettslige konvensjonene.

Da de nordiske unioners tid var forbi for hundre år siden, ønsket de nordiske regjeringer å avklare rettstilstanden for nordiske borgere med tilknytning til mer enn én nordisk stat. Et kulturelt, geografisk og språklig fellesskap gjorde det naturlig å bevare nordisk mobilitet. Rallarene hadde fulgt jernbanesvillene over landegrensene. Slåttekarene hadde fulgt jordteigene. I dag kører igjen pendlerne trofast over Øresundbroen, norske restauranter bemannes igjen av svenske ungdommer og lange fastlandsgrenser mellom Norge og Sverige og Sverige og Finland har gjort utveksling av arbeidskraft på tvers av landegrensene naturlig. På leting etter arbeid finner man en å gifte seg med og kanskje ender livet i et annet nordisk land enn der reisen begynte.

Artikkelen presenterer hovedtrekkene i de nordiske internasjonal-privatrettslige regler om ektefellers formuesforhold og arv i et 100 års-perspektiv.

Nøkkelord: Nordisk internasjonal privatrett, arv, ektefellers formuesforhold

## 1 Det var en gang

### 1.1 Begrepene i Norden

Den nordiske mobiliteten reiser grunnleggende internasjonalprivatrettslige spørsmål om hvilket lands lov som skal anvendes, hvilken stats organer som har kompetanse til å avgjøre rettsspørsmålene og i hvilken grad avgjørelser anerkjennes og fullbyrdes i de øvrige nordiske statene. Slike spørsmål besvares av de nordiske konvensjonene som skal omtales her. Med nordiske internasjonal-privatrettslige regler sikter vi her til felles nordiske regler om lovvalg, jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrdelse. I teksten brukes kortformene «ip-regler» eller «ip-rett».

I artikkelen brukes det norske (og danske) begrepet *lovvalg*, om det som på islandsk kalle «lagaval» og der man i svenske og finsk-svenske tekster ofte skriver «tillämplig lag».<sup>1</sup> Der man ønsker å utpeke hvilken stats lov som skal anvendes etter de deklarasjoniske reglene, brukes ofte begrepene loven (da/no) / lagen (sv/fi-sv) / lögum (is) i den staten personen var bosatt etc.<sup>2</sup>

Når det i artikkelen her skrives om *anerkjennelse og fullbyrdelse* av administrative avgjørelser eller dommer siktes det til det som i svenske og svensk/finske tekster vanligvis omtales som «erkännande och verkställighet».

## 1.2 Konvensjonenes tilblivelse

Det nordiske lovsamarbeidet på familierettens område er unikt. Det var allerede fra begynnelsen intenst og grundig. Det dekket tilnærmet alle familierettslige disipliner og omfattet både materielle, prosessuelle og internasjonalprivatrettslige regler. Hovedtyngden av forhandlingene om de internasjonal-privatrettslige reglene ble utført i siste del av 1920-tallet. Arbeidet var en direkte følge av det nordiske arbeidet med ensartede materielle regler. Denne sammenhengen ble oppsummert slik av den norske regjeringen i 1931:

«På grunn av den store samferdsel mellom de nordiske land er det av overordentlig stor betydning å oppnå ensartede internasjonalprivatrettslige regler på familierettens område. Og da der gjennom det skandinaviske samarbeide på familierettens område (...) er oppnådd i det vesentlige ensartede rettsregler, var der håp om at disse land også skulde kunne komme til enighet om ensartede internasjonal-privatrettslige regler (...) gjeldende i forholdet dem imellem.»<sup>3</sup>

Den iveren man kan lese ut av kildene er fasinerende. Den er ikke minst fasinerende i lys av at statene nærmest gikk rett fra unionsoppløsningene til igangsettingen av lovsamarbeid.<sup>4</sup>

Startskuddet for utviklingen av ensartede internasjonal-privatrettslige regler ble oppnevningen av en komité i 1926.<sup>5</sup> Komiteen var dominert av de tidligere unionsstormaktene Danmark og

---

<sup>1</sup> Begrepene er blant annet anvendt slik i de seks parallelle språkversjonene av Den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte artikkel 3 a.

<sup>2</sup> I norsk terminologi kan også begrepene «rettsvalg» / «retten» benyttes om det som i denne artikkelen og i de nordiske konvensjonene betegnes *lovvalg/loven*. Hensynet til et harmonisert nordisk lovspråk begrunner *lovvalg* heller enn *rettsvalg* her.

<sup>3</sup> Ot.prp. nr. 34 (1931) s. 1, innstilling av 27. mars 1931 utarbeidet av Justis- og Politidepartementet i Norge.

<sup>4</sup> Inntil starten av 1900-tallet spilte unionene en sentral rolle for samkvem i Norden. Norge var i union med Danmark inntil Kiel-freden 14. januar 1814 som forpliktet Danmark til å avstå Norge til Sverige, jf. <https://snl.no/Kielfreden>. Norge forble underlagt Sverige til 1905. Finland var i union med Sverige fram til 1808, senere var Finland underlagt Russland og Finland ble først erklært selvstendig 6. desember 1917. jf. [https://snl.no/Finlands\\_historie](https://snl.no/Finlands_historie). Island på sin side har opp gjennom historien vært underlagt både Norge, Sverige og Danmark; og opplevde som Norge å bli «gitt bort» som følge av Kielfreden, jf. [https://snl.no/Islands\\_historie](https://snl.no/Islands_historie). Først i 1918 nådde Island en større grad av selvstendighet. Sett i lys av de nordiske forhandlingene på familierettsområdet, tilsier dette at både Finland og Island oppnådde selvstendighet for sent til å kunne delta i forhandlingene om de materielle reglene på selvstendig grunnlag. Dette stilte seg annerledes for forhandlingene om de internasjonal-privatrettslige reglene. Dette arbeidet tok til i 1926 og på dette tidspunktet kunne samtlige fem nordiske stater delta.

<sup>5</sup> Innstilling fra de norske delegerte 29. juni 1929, s. 1. Også trykt som særskilt bilag til Ot.prp. nr. 34 (1931).

Sverige, men også Finland og Norge var representert. I den opprinnelige komitéen representerte professor V. Bentzon, nasjonalbankdirektør F. Schrøder og departementschef H. G Beckmann Danmark, förvaltningsrådet F. Grönvall representerte Finland, mens Sverige var representert ved justitierådet B. Ekeberg, revisjonssekretær A. Lindhagen og hovrättsrådet E. Lind.<sup>6</sup> For Norge deltok høyesterettsdommer E. Alten fra starten av.<sup>7</sup> Dette var et solid mannskap satt ned av regjeringer som ønsket resultater.

Island deltok ikke i forhandlingene om familierettskonvensjonen fram mot 1931, men anmodet om å få tiltre da den var ferdig forhandlet. Det ble derfor foretatt noen endringer i tekstene før undertegning for å tilpasse til islandsk deltakelse.<sup>8</sup> Da den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte skulle sluttforhandles i 1933 var også Island representert og da ved kommitteret J. Krabbe.<sup>9</sup>

De aller første forhandlingene fant sted i København fra 27. september til 9. oktober 1926. De ulike nordiske hovedstedene byttet deretter på å være vertskap for forhandlingene og det ble forhandlet omlag to uker hvert år. På den måten ble en rekke nordiske konvensjoner ferdigstilt i løpet av få år:

*1931 Nordisk konvensjon 6. februar 1931 innholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål (Nordisk familierettslig konvensjon)*

*1931 Nordisk konvensjon 10. februar 1931 om inndrivning av underholdsbidrag (opphevet)*

*1932 Nordisk konvensjon 16. mars 1932 om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer*

*1934 Konvensjonen 19. november 1934 om arv og dødsboskifte*

Senere ble ytterligere konvensjoner og fellesnordiske lover fremforhandlet:

*1962 Konvensjon 23. mars 1962 om inndrivning av underholdsbidrag*

*1977 Fellesnordiske lover om anerkjennelse og fullbyrdelse, som for alle stater bortsett fra Island og bortsett fra for avgjørelser avsagt før lovenes ikraftsettingstidspunkt, erstatter 1932-konvensjonen om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer.*

Disse instrumentene sikret en helhetlig regulering av de sentrale ip-rettslige spørsmålene på det nordiske familierettsområdet. De fleste konvensjonene er endret flere ganger gjennom ulike endringsoverenskomster. Og mens de opprinnelige forhandlingene ble gjennomført av egne, oppnevnte forhandlingsdelegasjoner, har forhandlingene om endringsoverenskomstene i moderne tid funnet sted innenfor rammene av lovsamarbeidet i Nordisk ministerråd.<sup>10</sup>

---

<sup>6</sup> Innstilling fra de norske delegerte 29. juni 1929, s. 1.

<sup>7</sup> Ibid.

<sup>8</sup> Ot.prp. nr. 34 (1931) s. 2.

<sup>9</sup> Innstilling fra de norske delegerte, trykt som vedlegg til Ot.prp. nr. 7 1934 på s. 1.

<sup>10</sup> Nordisk ministerråd har en fast embetsmannskomiteé som arbeider med nordiske lovgivningsspørsmål på alle rettsområder, kalt EK-Lov. Dernest er det opprettet ulike ekspertkomiteéer på fagfeltene som er underlagt den sentrale embetsmannskomiteen. Endringsoverenskomstene til de nevnte konvensjonene er de siste tretti årene fremforhandlet i Nordisk ekspertgruppe for familierett. Artikkelforfatteren har med enkelte avbrudd deltatt i dette arbeidet fra våren 2000 til d.d.

Siden millenniumskiftet har de nordiske endringsoverenskomstene hatt som et vesentlig formål å redusere grensehindre mellom de nordiske statene som følge av de nordiske lands ulike tilknytning til Den europeiske union (EU). Sverige, Finland og Danmark er medlemmer av EU. Danmark er imidlertid ikke med i justissamarbeidet. På dette rettsområdet er derfor Danmark et «utenfor-land» på lik linje med Island og Norge.

### 1.3 Begrunnelsene for egne nordiske internasjonal-privatrettslige regler

Som nevnt over ble det ansett for å være av «overordentlig stor betydning»<sup>11</sup> at de nordiske land lyktes i å enes om ensartede internasjonal-privatrettslige regler. Det var nok særlig tre forhold som skapte dette behovet. Dette var for det første behovet for å sikre ensartede regler for tilknytning til riket; var det personens *bosted* eller *statsborgerskap* som skulle være i førersetet? Det andre behovet fulgte av at den nordiske lovharmoniseringen var langt fra komplett. Det var fortsatt enkelte forskjeller mellom statenes materielle regler og forskjellene mellom de prosessuelle reglene var betydelige.

Den *første* begrunnelsen for å ha felles internasjonal-privatrettslige regler i Norden, har i dag redusert betydning. Påvirkningskraften både fra de nordiske reglene, EU-reglene og Haag-konferansens konvensjoner har ført til at ikke bare Danmark, Island og Norge, men også Finland og Sverige nå legger bosted til grunn som den dominerende tilknytningsfaktoren.<sup>12</sup> Det skarpe skillet mellom domisil i vest-Norden og statsborgerskap i øst-Norden er i det vesentlige visket ut.

Den *andre* begrunnelsen for en nordisk ip-rett - forskjeller mellom statenes materielle og prosessuelle regler - har imidlertid fått økt betydning som følge av større forskjeller mellom de ulike lands rett. Disse forskjellene er grundig beskrevet i verkene Nordisk äktenskapsrett, Nordisk arverett og Nordisk børnerett I og II utgitt med støtte fra Nordisk ministerråd.<sup>13</sup> Og i tillegg gjennom den frittstående utgivelsen Nordisk samboerrett.<sup>14</sup> Enkelte forskjeller kan imidlertid nevnes som knagger for tanken. I vest-Norden er det to spor arverett og legalarverett (arv og uskifte), mens det i øst-Norden ikke er to ulike spor. Den deklarasjonshovedregelen for avkortning av arv er ulik mellom landene. I Danmark og Norge reduseres pliktdelsarven i de større boene, mens det ikke skjer i de øvrige landene. Bare i Norge begrenses likedelingsregelens betydning av retten til skjevdeling. Bare i Sverige har man en egen sambolag som sikrer samboere ved samlivsbrudd. I Norge har samboere med felles barn en begrenset rett til arv og uskifte. Disse og andre forskjeller innebærer at hver gang en disposisjon er foretatt i en stat, vil det reises spørsmål om disposisjonens virkning om

---

<sup>11</sup> Referanse til sitatet over Ot.prp. nr. 34 (1931) s. 1. [note 8 over].

<sup>12</sup> For Sveriges vedkommende skjedde dette 1. juli 1990, jf. Prop. 1989/90: 87 der man valgte å følge den nordiske løsningen og gikk fra mannens nasjonalitet (statsborgerskap) til ektefellenes første felles «hemvist» som er en variant av bostedsbegrepet. I tillegg ble det gitt uttrykkelige regler om partsautonomi slik at de ektefellene som ønsket dette, kunne inngå avtale om at statsborgerlandets rett (fortsatt) skulle anvendes.

<sup>13</sup> Lødrup, Peter (2003) Nordisk familierett, NORD 2003:3, Agell, Anders (2003) Nordisk arverett, Lødrup, Peter, Agell, Anders og Singer, Anna (2003) Nordisk børnerett I. Farskap, morskap og underhåll till barn NORD 2003:4 og Danielsen, Svend (2003) Nordiske børnerett II. Forældresansvar NORD 2003:14.

<sup>14</sup> Asland, John, Margareta Brattström, Göran Lind, Ingrid Lund-Andersen, Anna Singer, Tone Sverdrup (2014) Nordisk samboerrett, Gyldendal ISBN/EAN: 9788205475175.

personen ved skilsmisse eller død er bosatt i en annen stat. Skal arven avkortes? Skal formuen deles likt eller skjevdeles? Hva om en dansk borger har overtatt boet i uskifte, for så å flytte til Sverige og dø der? Etter hvilke regler skal da skifte foregå?

Den *tredje* begrunnelsen for en fortsatt utvikling av de nordiske ip-reglene; nemlig å legge til rette for *nordisk mobilitet*, er i dag kanskje den viktigste begrunnelsen. Den nordiske mobiliteten og utvekslingen av arbeidskraft er betydelig.<sup>15</sup> Koronapandemien med stengte nordiske grenser viste oss med all mulig tydelighet hvilken fordel som til vanlig følger av åpne grenser og et felles nordisk arbeidsmarked. De nordiske land har de siste hundre år utgjort hverandres arbeidskraftreserver. Innenfor den europeiske unionen sikres fri bevegelse av personer og EU har egne ip-forordninger for ektefellers formuesforhold, arv mv., men friheten forordningene gir, inkluderer ikke EØS-statene Island og Norge og Danmark som står utenfor det justissamarbeidet i EU.<sup>16</sup> Uten tilpassede nordiske instrumenter ville det skapes betydelige grensehindre mellom Sverige og Finland på den ene siden og Danmark, Island og Norge på den andre siden.

## 2 Nærmere om den internasjonale-privatrettslige retten

### 2.1 Ip-rettens grunnspørsmål

Internasjonal-privatrett regulerer på et meta-nivå. Retten besvarer ikke borgernes rettsspørsmål direkte, men besvarer spørsmålet om hvilket lands regler og organer som skal avgjøre spørsmålet.

Når personer krysser landegrenser og bosetter seg i et annet land, reises med en gang spørsmålet om *hvilket lands lov* som skal anvendes og hvilket lands organer som er kompetente til å løse rettsspørsmålene. Er det loven i det landet vedkommende er statsborger, der vedkommende bor nå eller loven i det landet ektefellene først bosatte seg sammen som skal legges til grunn? Det er teoretisk sett mange muligheter. Det kan i tillegg være vanskelig å ta stilling til hvor en voksen eller et barn faktisk bor. Det ip-rettslige bostedsbegrepet har mange valører.<sup>17</sup>

Dernest vil det være behov for å ta stilling til hvilket lands domstoler eller administrative myndigheter som er *kompetente til å avgjøre saken*, og hvilke prosessuelle regler denne myndigheten skal ta i bruk.

---

<sup>15</sup> Fredwall (2012) «Nordisk konvensjon om arv- og dødsboskifte - til nordisk nytte?» i *Utviklingen i Nordisk arverett – tegn i tiden* TemaNord 2013:517 s. 51–67, på s. 54-56 om mobilitet i Norden.

<sup>16</sup> Fredwall, Katrine Kjærheim (2020) Fullbyrdelse på tvers av landegrenser: Ektefeller og samboere går hver til sitt? i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 03-04 / 2020 (Volum 18), s. 281-291, illustrerer også betydningen av å ha regler om området.

<sup>17</sup> Backer, Inge Lorange (2007). «Hvor bor vi?» i Torstein Frantzen; Johan Giertsen & Giuditta Cordero Moss (red.), *Rett og toleranse Festskrift til Helge Johan Thue*. Gyldendal Akademisk. ISBN 978-82-05-37592-5. s 120 – 133, der forfatteren på s. 123 blant annet peker på at det norske bostedsbegrepet i rettspraksis har hatt «et skiftende innhold».

I neste omgang reises spørsmålene om den avgjørelsen domstolen eller den administrative myndigheten har truffet kan *anerkjennes* og *fullbyrdes*.

Ip-retten grunnspørsmål er dermed disse fire:

1. Lovvalgsspørsmålet (Lagval). Hvilken lands rett skal anvendes?
2. Jurisdiksjonsspørsmålet (Kompetens). Hvilken stat har kompetanse til å avgjøre rettsspørsmålet?
3. Vil avgjørelsen anerkjennes (erkännande) på tvers av landegrensler?
4. Kan avgjørelsen fullbyrdes (verkställighet) i et annet land?

**2.2 Er ip-retten nasjonal, nordisk, europeisk eller global? En regulering lag på lag**  
Fremstillingen over er forenklet. Internasjonal-privatrett utgjør dessverre ikke én internasjonal regulering, som alle kan anvende. Det er en regulering lag på lag.

I Norden i dag kan man støte på fire ulike sett av reguleringer. For det første har statene en *nasjonal* internasjonal-privatrettslig regulering. Disse reglene kalles ofte landets alminnelige internasjonalprivatrettslige regler. I Norden har vi i tillegg en *nordisk* regulering i de konvensjonene eller fellesnordiske lovene som særlig behandles i kapittelet her. EU har videre en *europeisk* regulering for medlemsstatene på deler av området. Disse reglene kommer direkte til anvendelse for Finland og Sverige, og de kan få indirekte betydning for de øvrige nordiske statene. Og til sist eksisterer det en fragmentert global regulering gjennom Haag-konferansens ulike konvensjoner med variabel oppslutning.<sup>18</sup>

Om et rettsspørsmål har tilknytning til flere stater, er derfor det første spørsmålet som reises hvilke eller hvilket sett av internasjonal-privatrettslige regler som kommer til anvendelse (nasjonale, nordiske, europeiske, globale). Det andre spørsmålet er hvilket eller hvilke lands rett disse reglene peker ut for det aktuelle rettsspørsmålet. Rettsanvenderen må møysommelig arbeide seg igjennom disse lagene av rettsregler. Forsøk på å finne snarveier fører som oftest galt av sted.

### 2.3 Betydningen av kvalifikasjon

En ytterligere hindring må imidlertid forseres før vi kan være sikre på at vi tar i bruk de rette lovvalgsreglene. I teorien brukes begrepet *kvalifikasjon* når man skal avgjøre hvilken lovvalgsregel et rettsforhold skal tilordnes.<sup>19</sup> Dette kan forstås som å klargjøre lovvalgsregelens anvendelsesområde.<sup>20</sup> Kvalifikasjon kan også forstås som internasjonalprivatrettens subsumsjon.<sup>21</sup> Vi har behov for å knytte rettskravet til den korrekte rettslige kategorien.<sup>22</sup>

---

<sup>18</sup> Haagkonvensjonen 5. oktober 1961 om lovkonflikter vedrørende former for testamentariske disposisjoner, som er tiltrådt av Danmark, Finland, Sverige og Norge, er blant de mest vellykkede globale konvensjonene på dette området.

<sup>19</sup> Giertsen, Johan (1995) «Uskifte og lovvalg» i *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 02-03/1995, s. 261-234 på s. 268.

<sup>20</sup> Cordes, Jørg, Stenseng, Laila, Lenda, Peter (2013) Hovedlinjer i Internasjonal privatrett s. 83, med videre henvisning til Kropholler, Jan (2006) Internationales Privatrecht, 6. utg. s. 114.

<sup>21</sup> Cordero-Moss, Giuditta (2013) Internasjonal privatrett på formuerettens område, på s. 66-67.

<sup>22</sup> Thue, Helge Johan (2002) Internasjonal privatrett: personrett, familierett og arverett: alminnelige prinsipper og de enkelte reguleringer, s. 163.

I mange tilfeller vil det være samsvar mellom reglenes kvalifikasjon på tvers av landegrenser og ip-rettslige regelsett, men ikke alltid. Det klassiske eksempelet her har vært vurderingen av reglene om uskifte.<sup>23</sup> Er uskifteregele primært arverett eller tilhører uskifteregele familieformueretten? Uskifteinstituttet har tilknytning til begge rettsområder og det gjør en sikker kvalifikasjon vanskelig utenfor de eksplisitt regulerte områdene.<sup>24</sup> Og er et krav knyttet til en ektepakt familierett eller kontraktsrett?<sup>25</sup> Dette har skapt tvil. Kvalifikasjonsreglene er ofte detaljerte slik at deler av et rettsområde kvalifiseres på ulike måter og av og til også for ulike instrumenter. På familierettsområdet kan f.eks. formuesordningen, bidrag, sameie tilordnes ulike regler. Kvalifikasjonsutfordringenes tid er heller ikke forbi, jf. punkt 3.4.2.

#### 2.4 Tilknytningskriteriene. Fra statsborgerskap og domisil til vanlig bosted (habitual residence)

Gjennom de snaut hundre årene vi har hatt nordiske internasjonal-privatrettslige regler, har de bærende tilknytningsreglene vært i bevegelse. Da forhandlingene mellom de nordiske landene tok til på 1920-tallet, var nasjonalitetsprinsippet (statsborgerskap) i vinden. Dette ble lagt til grunn både i sentrale Haag-konvensjoner på området og i svensk og etterhvert finsk rett.<sup>26</sup> I de nordiske konvensjonene ble imidlertid bosted (hemvist) valgt som hovedregel, men supplert av nasjonalitetsprinsippet i unntakstilfeller. Det er verdt å merke seg at statene var enige om fordelene ved å velge bosted/hemvist i de nordiske konvensjonene. Ved at bostedet ble lagt til grunn kunne avgjørelsesmyndigheten regelmessig anvende eget lands rett. Etter svensk syn talte den nyervervede nordiske rettslikheten i favør av å velge hemvist når: «närbefryndade folk med nästan överensstämmande lagstiftning, likeartade kulturella förhållanden samt inbördes kännedom om och förtroende för varandras rättsliga institutioner».<sup>27</sup> Dette ble uttalt til tross for at Sverige ellers forfektet statsborgerskapet som tilknytningsfaktor. Det sier noe om forholdene mellom de nordiske land.

Som følge av de ulike endringsoverenskomstene fremforhandlet siden det gang, har nasjonalitetsprinsippet kommet stadig mer i bakgrunnen. I familierettskonvensjonen fra 1931 og konvensjonen om arv og dødsboskifte fra 1934 med senere endringer, er nasjonalitetsprinsippet i dag merkbart først og fremst som en del av begrunnelsen for en viss partsautonomi, jf. punkt 3 og 4.

Det siste skrittet i utviklingen er en pågående bevegelse i retning av å forstå bosted/hemvist i de nordiske konvensjonene på linje med det som vil følge av det tilsvarende EU-rettslige

---

<sup>23</sup> Giertsen, Johan (1995) «Uskifte og lovvalg» i *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, s. 261-324 på s. 268–280.

<sup>24</sup> Nordisk konvensjon om arv og dødsboskifte regulerer uskifte eksplisitt, jf. artikkel 19.

<sup>25</sup> Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 4 regulerer ektepakten og dennes gyldighet eksplisitt. Det klargjør eventuell kvalifikasjonsusikkerhet.

<sup>26</sup> Lind, Erik (1932) «Två nordiska familjerättsliga konventioner med derav föranlede svensk lagstiftning» i *Nytt Juridiskt Arkiv*, avd. II *Tidsskrift for lagstiftningen m.m.* s. 378–475, på s. 379–382.

<sup>27</sup> Lind, Erik (1932) «Två nordiska familjerättsliga konventioner med derav föranlede svensk lagstiftning» i *Nytt Juridiskt Arkiv*, avd. II *Tidsskrift for lagstiftningen m.m.* s. 376–542, på s.383, Stockholm .



begrepet (habitual residence).<sup>28</sup> Det kan imidlertid diskuteres hvor stor forskjellen på de ulike bostedsbegrepene er i praksis, se i denne retning Cordero-Moss og Rønning.<sup>29</sup>

### 3 Familierettskonvensjonen av 1931 med endringsoverenskomster.

#### 3.1 Innledning. Endringsoverenskomstene

Den nordiske familierettslig konvensjon (Familierettskonvensjonen) ble undertegnet 6. februar 1931.<sup>30</sup> Konvensjonen gir nordiske ip-regler både for inngåelse og oppløsning av ekteskap, barnerelaterte spørsmål, adopsjon og vergemål. Konvensjonen er endret mange ganger.<sup>31</sup>

Det er i en artikkel som dette, ikke mulig å gi en dekkende fremstilling av reglene i de nordiske konvensjonene. Hver konvensjon kunne ha forsvart en bok alene. Når jeg her likevel forsøker å gi et riss av sentrale regler og mekanismer i familierettskonvensjonen, er det for å skape en nærhet til konvensjonenes innhold. Formålet her er ikke å belyse ethvert rettsspørsmål, men å gi et grunnlag for å forstå betydningen av å ha nordiske regler på dette rettsområdet.

#### 3.2 EUs forordninger og Nordens konvensjoner – anstrengt sameksistens?

Norden var som nevnt tidlig ute med å fremforhandle dekkende nordiske konvensjoner tilpasset landenes materielle regler. Det skulle gå nesten 80 år fra vi hadde en dekkende nordisk regulering, til det samme var tilgjengelig gjennom EUs regelskapende virksomhet. Og fortsatt dekker den nordiske reguleringen suverent det bredeste område.

Utviklingen i EUs regler på området har imidlertid siden millenniumskiftet hatt stor betydning også for utviklingen av den nordiske familierettskonvensjonen. Både rådets forordning (EF) nr. 1347/2000 (Bryssel II) som etter kritikk ble erstattet av rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 (Bryssel IIa), gav behov for å utarbeide nordiske endringsoverenskomster i hhv. 2001 og

---

<sup>28</sup> Se promemoria (2012) *Överenskommelsen av den 1. juni 2012 om ändring av den nordiske arvskonventionen* s. 2 og 21, der det dels pekes på på s. 2 at den nordiske konvensjonen revideres for å føres «mer i linje med» EUs arveforordning og dels på s. 21 at konvensjonsbegrepet bosted/hemvist tradisjonelt har blitt forstått nærmest som domicil, men at EU-forordningen er basert på et habitual residence-begrep og der det påpekes at det må forutsettes at også «danska, isländska och norske myndigheter beakter eventuella förhandsbesked från EU-domstolen när de själva tillämpar den reviderade arvskonventionen. I annat fall kan nämligen den avsedda nordiska rättsenhetligen inte uppnås». Den praktiske konsekvensen er derved at samtlige nordiske stater bør tolke arvekonvensjonens bostedsbegrep i lys av EU-domstolens tolking av forordningens begrep habitual residence for å sikre størst mulig nordisk rettsenhet på dette området.

<sup>29</sup> Rønning, Thomas (2020) «Retten til å sitte i uskiftet bo for norske 'Syden-pensjonister'» i *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 2020/3-4, s. 210–254, der han på s. 229 likevel erkjenner at fremtidig domstolpraksis kan skape en slik forskjell. Cordero-Moss, Giuditta (2021) *Internasjonal privatrett. Ny og utvidet*. 2. utg. peker på s. 321 at denne tolkningsendringen «ikke nødvendigvis medfører en betydelig endring i resultatet».

<sup>30</sup> Konvensjon 6. feb 1931 mellem Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll. Konvensjonen trådte i kraft 1. januar 1932 etter at alle signaturstatene hadde deponert sine ratifikasjonsdokumenter i Stockholm 22. desember 1931.

<sup>31</sup> Konvensjonen er endret gjennom nordiske endringsoverenskomster av 26. mars 1953, 3. november 1969, 20. november 1973, 6. februar 2001 og 26. januar 2006.

2006.<sup>32</sup> Den nordiske tilnærmingen har vært å tilpasse seg EUs regulering på dette området. Gjennom de nordiske endringsoverenskomstene sikret man at det i det vesentlige kunne legges til grunn de samme reglene i Norden som øvrige europeiske EU-land.

Gjennom Sveriges og Finlands tiltredelse til EU forordningen 2016/1103 av 24. juni 2016 som implementerer forordningen om ektefellers formuesforhold,<sup>33</sup> tok utviklingen imidlertid en ny retning.

Finlands og Sveriges tiltredelse til 2016-forordningen innebar at landene seg imellom ikke lenger har anledning til å anvende familierettskonvensjonen der EU-forordningen regulerer de samme spørsmålene.<sup>34</sup> Det er interessant å merke seg at vi her ser et skifte av tyngdepunkt i favør av Europa. Inntil denne forordningen ble fremforhandlet, var grunntanken at familierettskonvensjonen skulle bestå mellom de nordiske landene, men harmoniseres med nye EU-regler. En slik tilnærming sikret at både EU og Norden innholdsmessig anvendte samme internasjonal-privatrettslige regler til fordel for sine mobile borgere. Denne gangen valgte forhandlerne derimot en modell som innebærer at Sverige og Finland trer ut av det nordiske rettsfellesskapet på viktige punkter, jf. forordningen artikkel 62.2:

*«Notwithstanding paragraph 1, this Regulation shall, as between Member States, take precedence over conventions concluded between them in so far as such conventions concern matters governed by this Regulation.»*

Dette betyr antakelig at vi kan forvente at Finland og Sverige seg imellom ikke vil anvende den nordiske familierettskonvensjonen artiklene 3 til 5 og 8 til 10.<sup>35</sup> Disse artiklene regulerer ektefellenes formuesforhold. Konvensjonen vil imidlertid anvendes i saker mellom enten Sverige eller Finland og en eller flere av de øvrige nordiske landene. I en sak der ektefellene har tilknytning til f.eks. Sverige og Danmark eller Island og Norge, så vil konvensjonen anvendes i sin helhet. De øvrige artiklene i familierettskonvensjonen regulerer imidlertid andre forhold, og disse vil også fortsatt anvendes også mellom samtlige nordiske stater – også Finland og Sverige.

### 3.3 Familierettskonvensjonen. Anvendelsesområde og foranderlighet

I dette punktet skal sentrale regler i familierettskonvensjonen presenteres nærmere.

#### 3.3.1 Kravet om dobbel tilknytning

Familierettskonvensjonen er strengt nordisk. Den anvendes når nordiske borgere er bosatt i Norden. Dette kravet om såkalt dobbel tilknytning innebærer at konvensjonen bare kommer

---

<sup>32</sup> Endringsoverenskomster 6. februar 2001 og 26. januar 2006 til Den nordiske familierettskonvensjonen av 1931.

<sup>33</sup> Council Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes. Forordningen er i kraft fra 2019.

<sup>34</sup> Det hadde vært vanskelig for EU-landene å enes om felles regler på dette området slik at denne forordningen bare ble gjort bindende for de EU-medlemmene som aktivt tiltrådte forordningen.

<sup>35</sup> Det har vært nordiske samtaler om hvordan denne forståelsen skal nedfelles folkerettslig, jf. referat fra Nordisk ekspertgruppemøter i 2019 og 2021.

til anvendelse der personene både har tilknytning til Norden gjennom bosted og statsborgerskap. Kjerneområdet for familierettskonvensjonen er derfor de tilfellene der nordiske ektefeller bosetter seg i en annen nordisk stat enn den de er borgere av. Familierettskonvensjonen artikkel 3 krever i tillegg at det nordiske statsborgerskapet eksisterte allerede da ekteskapet ble inngått. Formuesforholdet mellom ektefellene som «er» og «da de inngikk ekteskapet, var statsborgere» i en nordisk stat, skal bedømmes etter loven i den av statene ektefellene «bosatte seg» da de giftet seg.<sup>36</sup> Om to danske borgere bosatte seg i England, eller om en svensk borger giftet seg med en kanadisk borger og bosatte seg i Danmark, er vi utenfor den nordiske konvensjonens anvendelsesområde. Om disse ektefellene trenger hjelp til å finne ut av lovvalg og jurisdiksjon må de alminnelige internasjonalt-privatrettslige reglene i hhv. England eller Danmark anvendes.

### 3.3.2 Foranderlighet

Ip-rettslige regler om det ekteskapelige formuesforholdet kan systematisk være basert enten på et foranderlighetsprinsipp eller et uforanderlighetsprinsipp. Norske alminnelige ip-regler er etter sikker sedvanerett basert på et uforanderlighetsprinsipp.<sup>37</sup> Det betyr at lovvalget for formuesforholdet vil bestemmes av reglene i ektefellenes første felles domisilland (bosted) gjennom hele samlivet. Den nordiske familierettskonvensjonen er imidlertid basert på et *kvalifisert foranderlighetsprinsipp*.<sup>38</sup> Det innebærer at rettstilstanden endres som følge av skifte av bosted internt i Norden. Endringen skjer imidlertid ikke idet ekteparet krysser landegrensen, men to år etter at de sammen tok bopel i det nye, nordiske landet. En vesentlig begrunnelse for en slik forsinket foranderlighet er på den ene siden at slektskapet mellom de materielle reguleringsgjør en regel om foranderlighet forsvarlig og på den andre siden at ektefellene likevel bør ha tid til å områ seg.

I konvensjonen er det imidlertid et vesentlig unntak fra regelen om forsinket forandring. Om ektefellene flytter tilbake til en stat der de tidligere under ekteskapet har hatt bopel eller til en stat der de begge er statsborgere, så anvendes denne statens rett så snart de har tatt bopel der.<sup>39</sup> Når man flytter «hjem igjen» endres derved ikke bare jurisdiksjon, men også lovvalget umiddelbart.

### 3.3.3 Lovvalget for ektefellenes formuesforhold

*Partsautonomi*. Nordiske ektefeller har avtalefrihet også på det internasjonalt-privatrettslige området. Ektefeller som har en dobbel tilknytning til Norden gjennom bosted og statsborgerskap kan utarbeide en lovvalgsavtale. I denne lovvalgsavtalen har de en begrenset frihet til å bestemme hvilket lands lov som skal legges til grunn for formuesforholdet deres. Ektefellene har etter konvensjonen maksimalt 4 muligheter. I lovvalgsavtalen kan de velge å avtale at de materielle reglene i det landet der en av dem har bopel eller en av dem har

---

<sup>36</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3.

<sup>37</sup> Se blant annet Rt. 1942 s. 214, Rt. 1995 s. 1415 på s. 1420, Lødrup, Peter og Tone Sverdrup (2021) *Familieretten* 9. utg. s. 128 - 129 og Cordero-Moss, Giuditta (2021) s. 393.

<sup>38</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3 annet avsnitt.

<sup>39</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3 annet avsnitt annet punkt.

statsborgerskap skal anvendes.<sup>40</sup> Et eksempel kan illustrere mulighetene som konvensjonen gir.

Vi tenker oss at danske Sofie og svenske Bertil er gift. De første årene av ekteskapet bodde de sammen i København. På tidspunktet da de inngikk lovvalgsavtalen arbeidet imidlertid svenske Bertil som servitør i Norge, mens Sofie var forsker på Island. Begge bodde der de arbeidet. Med tilknytning til fire nordiske stater og en antatt omflakkende fremtid, ønsket Sofie og Bertil å avtale hvilket lands rett som skulle gjelde for deres formuesforhold. Siden arbeid og bosetting raskt kunne skifte for dem begge, ønsket de å avtale at formuesforholdet skulle reguleres av dansk rett som var deres første felles bosteds rett. En slik avtale hadde de anledning til å inngå.

*Vi kunne her like godt at brukt eksempelet norske Silje og finske Matti, eller eksempelet islandske Drifa og svenske Daniel, men det kan være et pedagogisk poeng å velge en øst-nordisk ektefelle og en vest-nordisk ektefelle.*

Fordelen med å inngå en slik avtale er at ektefellene så å si kan velge uforanderlighet som igjen skaper forutberegnelighet. Vanskeligheter kan også unngås ved at alle rettsspørsmål knyttet til formuesforholdet kan løses etter samme lands rett. Uansett hvor i Norden ektefellene vil bo eller arbeide, vil den valgte retten regulere det ekteskapelige formuesforholdet. En slik avtale kan på samme måte som en ektepakt også inngås før ekteskapet.<sup>41</sup>

En lovvalgsavtale eller en ektepakt inngått mellom ektefellene anses gyldig inngått om paret har fulgt formkravene i det landet som på inngåelsestidspunktet regulerte formuesforholdet deres enten etter konvensjonens bestemmelse eller lovvalgsavtalens bestemmelse.<sup>42</sup>

Lovvalgsavtalen vil også være gyldig om den er inngått i henhold til formkravene i loven der ektefellene eller en av dem var statsborger.<sup>43</sup>

*For Sofie og Bertil betyr dette at det stilles krav til form om en gyldig lovvalgsavtale skal inngås. Samtidig er det flere staters formregler som de trygt kan velge. Sofie og Bertil kan velge formreglene etter dansk rett om dette er den avtalte retten for formuesforholdet.<sup>44</sup> Sofie og Bertil kan videre velge formreglene etter dansk rett fordi formuesforholdet på avtaletidspunktet mest sannsynlig reguleres av dansk rett på grunnlag av de alminnelige reglene i artikkel 3 eller de kan velge dansk rett som følge av Sofies statsborgerskap.<sup>45</sup> Og til sist kan de velge formreglene etter svensk rett siden Bertil er svensk statsborger. I dette tilfellet er det derved tre hjemler som peker i retning av å anvende formkravene etter dansk rett, mens en hjemmel sikrer gyldighet ved å anvende svenske formkrav.*

---

<sup>40</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3 a.

<sup>41</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3a første avsnitt.

<sup>42</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 4 første avsnitt nr. 1.

<sup>43</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 4 første avsnitt nr. 2.

<sup>44</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3a.

<sup>45</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 4 første avsnitt nr. 2.

Det fremgår av artikkel 4 annet avsnitt at lovvalgsavtalen følger formkravene for ektepakt.<sup>46</sup> En styrke ved en slik løsning er at paret kan fastsette lovvalget og andre bestemmelser knyttet til formuesforholdet i samme dokument – i samme ektepakt. Om ektefellene har inngått en avtale i strid med konvensjonens krav til form, vil disposisjonen imidlertid ikke være gyldig.

*Konvensjonens regler om lovvalg.* I fravær av en gyldig lovvalgsavtale, blir det konvensjonens artikkel 3 som kommer til anvendelse. Det fremgår av artikkel 3 at formuesforholdet reguleres av retten i den staten der de begge bosatte seg ved inngåelsen av ekteskapet. For Sofie og Bertil var det Danmark, hvilket betyr at dansk rett regulerer deres ekteskapelige formuesforhold om de ikke har avtalt noe annet. Nå har riktignok både Sofie og Bertil bosatt seg i andre nordiske stater senere, men det får ikke betydning til tross for at konvensjonen som nevnt, er basert på foranderlighetsprinsippet. Om loven skal endres til et nytt bostedslands lov, fordrer det at begge ektefeller flytter til samme land. Det er bare om «begge ektefellene senere» har bosatt seg i et annet kontraherende land, at lovvalget endres som følge av flytting.<sup>47</sup>

Av og til kan retten til å råde over ulike formuesobjekter være underlagt forskjellige nordiske staters regulering etter konvensjonen. Dette vil være tilfelle om ektefellene eller en av dem eier fast eiendom i en annen nordisk stat enn der de er bosatt. Retten til å råde over denne faste eiendommen skal alltid bedømmes etter loven i den nordiske staten der eiendommen ligger.<sup>48</sup> Bestemmelsen får ikke bare anvendelse for selveid fast eiendom, men også «det som er likestilt med fast eiendom» eller «bolig». Dette innebærer f.eks. at en festet eiendom beliggende i Norge vil reguleres etter norsk rett,<sup>49</sup> mens andre former for leie av fast eiendom reguleres av reglene i staten der eiendommen ligger. Regelen er særlig begrunnet i de nasjonale forskjellen mellom disse reglene.

Vi tenker oss videre at Sofies grensesprengende genetiske forskning på Island hadde båret betydelige frukter. Hun hadde skrevet vitenskapelige artikler og markert seg i fagmiljøet. Som følge av dette hadde hun fått tilbud om en stilling ved universitetet i Bologna og en stilling i New England, USA. Om Sofie og Bertil velger å bosette seg i Italia eller USA, innebærer dette en bosetting i en stat som ikke er kontraktspart til den nordiske konvensjonen. I et slikt tilfelle kommer konvensjonens bestemmelser om ektefellenes formuesforhold ikke til anvendelse.<sup>50</sup> Om det bare er Sofie som flytter ut av Norden, antas det at familierettskonvensjonen fortsatt kan anvendes siden ektefellene fortsatt har en dobbel nordisk tilknytning gjennom statsborgerskap og første felles bosted i et nordisk land.

---

<sup>46</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 4 annet avsnitt.

<sup>47</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3 annet avsnitt.

<sup>48</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 3b. Konvensjonen avviker derved fra norske internasjonal-privatrettslige regler som tar utgangspunkt i skiftets enhet, jf. blant annet Rt. 1995 s. 1415, på s. 420 (Joint account-dommen).

<sup>49</sup> Lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste med senere endringer.

<sup>50</sup> Familierettskonvensjonen artikkel 4a.

### 3.3.4 Jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrdelse

Om ektefeller som er nordiske statsborgere og bosatt i Norden ønsker å begjære separasjon eller skilsmisse, gir konvensjonen artikkel 7 flere grunnlag for jurisdiksjon i de ulike nordiske statene. Og enten om avgjørelsen gjelder det økonomiske oppgjøret eller beslutninger vedrørende barna eller andre forhold, vil det være av stor betydning at avgjørelsen anerkjennes og kan fullbyrdes i resten av Norden.

De nordiske reglene om anerkjennelse og fullbyrdelse sier mye om den gjensidige tilliten som eksisterer mellom de nordiske land. Anerkjennelse innebærer her at en administrativ avgjørelse eller dom truffet eller avsagt i et nordisk land, uten videre legges til grunn i et annet nordisk land. Samtidig kan en nordisk avgjørelse som er omfattet av konvensjonen, fullbyrdes i hele Norden. Et nordisk forvaltningsorgan kan f.eks. treffe et vedtak om en forelders rett til samvær og overlate til myndighetene i staten der barnet bor å sørge for at avgjørelsen blir fullbyrdet.

I familierettskonvensjon artikkel 22 fremgår det at både administrative avgjørelser og rettskraftige judisielle avgjørelser som er utferdiget i en av statene i samsvar med reglene i artiklene 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 19 eller 21 skal være gyldige i øvrige stater uten særskilt stadfestelse og uten prøving av avgjørelsens riktighet eller avgjørelsesmyndighetens kompetanse. Det vanlige ellers i Europa er at det kreves en særskilt prøving av en utenlandsk avgjørelse. Denne prøvingen eller eksekvaturen er ofte omstendelig.<sup>51</sup>

Denne nærmest automatiske anerkjennelsen og fullbyrdelsen etter den familierettskonvensjonen gjelder avgjørelser om: opphevelse av formuesfellesskapet, jf. artikkel 5, avgjørelser om separasjon og skilsmisse, jf. artikkel 7 og avgjørelser om deling av formuen, foreldreansvaret, barns bosted og samvær, jf. artikkel 8. I tillegg vil internordiske avgjørelser om adopsjon, jf. artiklene 11 og 13, avgjørelser om vergemål for mindreårige, jf. artikkel 14, oppnevning av midlertidig verge og andre midlertidige forføyninger underveis i et vergemål, jf. artikkel 15 og opphevelse av umyndiggjørelse om det mot formodning skulle være aktuelt noe sted, jf. artikkel 19. Disse avgjørelsene vil anerkjennes og fullbyrdes i samtlige nordiske stater. En avgjørelse fra ethvert nordisk land skal legges til grunn uten prøving.

Sett at Sofie og Bertil slo fra seg ideen om å flytte utenlands og heller bosatte seg i Danmark der de fikk barn sammen. Om de da etter ytterligere noen år skiller lag vil avgjørelsene fra de danske myndigheter knyttet til skilsmisse, deling, foreldreansvar, bosted og samvær anerkjennes også i øvrige nordiske land. Om Bertil etter skilsmissen f.eks. velger å flytte tilbake til Sverige, kan de danske avgjørelsene fullbyrdes også i Sverige.

Finland og Sverige kan bare anvende den nordiske konvensjonen om de nordiske reglene: *«provide for simplified and more expeditious procedures for the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regime»*, jf. 2016-forordningen artikkel 62.3.

---

<sup>51</sup> Se som eksempel reguleringen i EUs forordning om arv artiklene 45 til 58.

### 3.4 Det økonomiske oppgjøret etter samboerskap. Fullbyrdelse

#### 3.4.1 Samboerskap og familierettskonvensjonen

Familierettskonvensjonen ble utarbeidet på 1920 – tallet i en tid der samboerskap ikke ble sett på som en naturlig ramme rundt familien i Norden. I tiden etter 1970-tallet da det kanskje kunne ha vært mer naturlig å inkludere regler for samboere i Norden i konvensjonen, har endringsoverenskomstene til familierettskonvensjonen stort sett blitt fremforhandlet innenfor rammen av EUs endringsprosjekter. I EU har rommet for å regulere samboerskap vært meget beskjedent.

Det relativt nylig tatt initiativ til en nordisk tilnærming på området for å sikre en harmonisert nordisk regulering også for samboerskap.<sup>52</sup> Nordisk Ministerråd gav professor Inge Lorange Backer ved Universitetet i Oslo i oppdrag å utrede mulighetene for et styrket nordisk lovsamarbeid. Backer utarbeidet i 2018 en rapport som redegjør for muligheter og utfordringer.<sup>53</sup> Dette initiativet har foreløpig ikke ledet til konkret handling på samboerområdet, men vil likevel være et nyttig grunnlagsdokument for den som er interessert i et styrket nordisk lovsamarbeid. Fortsatt i dag er det derfor slik at den nordiske familierettskonvensjonen gir regler om den familien som springer ut av ekteskapet. Det bør imidlertid påpekes at behovet på dette området også er størst.

*I den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte er samboernes situasjon regulert.<sup>54</sup> Se nærmere punkt 4.*

I *svensk internasjonal-privatrett* har man gitt et eget kapittel om «sambor» i lagen om internationella familjerettsfrågor.<sup>55</sup> Etter svensk internasjonal privatrett er det rimelig å legge til grunn at samboerrett kvalifiseres som familierett. Situasjonen i Danmark antas den samme som i Norge.

#### 3.4.2 Fullbyrdelse av avgjørelser om det økonomiske oppgjøret etter samboerskap

I 2019 avsa EU-domstolen en dom som er egnet til å peke ut en ny retning for europeiske samboere.<sup>56</sup> Dommen kalles Weil mot Gulácsi etter det tvistende samboerparet.<sup>57</sup> Konkret gjaldt saken et ungarsk samboerpar som fikk dom for det økonomiske oppgjøret etter samboerskapet i hjemlandet Ungarn. Mannen hadde ikke penger og betalte ikke det han skulle til samboeren. Han flyttet imidlertid til England, fikk jobb og større mulighet til å betale. For

---

<sup>52</sup> Backer, Inge Lorange (2018) «Styrket nordisk lovsamarbeid. Muligheter og utfordringer» i *Rapport til Nordisk Ministerråd*. På s. 50 forslag nr. 8 Samboerforhold (Vedlegg 2, punkt 13) ANP 2018:727. Rapporten siktet nok særlig til et materielt lovsamarbeid på samboerområdet, men ble også brukt som grunnlag for et oppdrag fra Nordisk Ministerråd v/ EK-lov til Nordisk Ekspertgruppe i familierett med tanke på en vurdering av muligheter til å utvikle også internasjonalprivatrettslige regler på samboerområdet. Forskjellene mellom de nordiske lands regulering er her et særlig argument for enten materiell harmonisering eller ip-rettslig avklaring av konsekvensene av forskjellene.

<sup>53</sup> Ibid.

<sup>54</sup> Nordisk konvensjon om arv og dødsboskifte artikkel 3 b.

<sup>55</sup> Se Prop. 2002/01: 148 om Internationella frågor om makars och sambors förmögenhetsförhold, SOU 2014:25 Internationella rättsförhållanden rörande arv kapittel 11 og Lag (2015:417) om arv i internationella situationer. I kraft 17. august 2015.

<sup>56</sup> Se Fredwall, Katrine Kjærheim (2020) s. 281-291.

<sup>57</sup> Weil mot Gulácsi, C361/18 (dom 6. juni 2019). I avgjørelsen legger domstolen til grunn at Luganokonvensjonen kan anvendes for spørsmålene om kompetanse, anerkjennelse og fullbyrdelse. Weil og Gulácsi hadde vært samboere i Ungarn og der fått en dom som fastsatte det økonomiske oppgjøret etter endt samboerskap. Denne dommen ønsket en av dem å få fullbyrdet i England. Den ungarske domstolen stilte da spørsmål til EU-domstolen om dette falt inn under Bryssel I-konvensjonen som ville gi rett til en enkel fullbyrdelse i en medlemsstat uten nærmere prøving.

å gjøre en lang historie kort, kom EU-domstolen til at den kvinnelige samboeren kunne få fullbyrdet sitt pengekrav på oppgjør etter samboerskapet mot eks-samboeren i England med hjemmel i EU-forordning 1215/2012.<sup>58</sup> Denne tolkningen nødvendiggjorde en kvalifisering av samboerrett ikke som familierett, men som sivilrett. Det er rimelig å tolke dommen slik at fullbyrding kunne skje i ethvert EU-land der samboeren måtte bosette seg.

Spørsmålet er imidlertid hva denne ungarsk-engelske saken har med Norge, Norden og de nordiske konvensjonene å gjøre. For å ta det første spørsmålet først. EU-dommen har betydning for de nordiske landene fordi alle de nordiske landene enten er bundet av den samme forordningen som Weil og Gulácsi eller en parallell regulering. Sverige og Finland er bundet av 1215/2012-forordningen, mens Danmark, Island og Norge har tiltrådt EU-forordningens tilnærmede parallell-konvensjon, Luganokonvensjonen.<sup>59</sup> Partene i Luganokonvensjonen er EU, Danmark (som står utenfor justissamarbeidet i EU) samt EFTA-statene Norge, Island og Sveits. Dette innebærer at sivilrettslige avgjørelser fra tilnærmet alle europeiske land er omfattet av parallelle regler om domsmyndighet og fullbyrdelse. Og dernest at EU-domstolen nå har akseptert et oppgjør etter samboerskap som et sivilrettslig krav som er omfattet av disse felles-europeiske reglene. Med ett har vi da den situasjonen at et oppgjør etter samboerskap med stor grad av sannsynlighet kan anerkjennes og fullbyrdes i samtlige Luganostater.

For Danmark, Norge og Island som ikke er med i EUs justissamarbeid, men som er kontraktsparter til *Luganokonvensjonen*, kan EU-domstolens forståelse av instrumentets anvendelsesområde ha en frapperende effekt. For disse landene kan avgjørelsen ha som resultat at nasjonale dommer om oppgjøret etter samboerskap kan fullbyrdes i hele Luganoområdet uten ny prøving i fullbyrdesstaten, men at det samme ikke er tilfelle for oppgjør etter ekteskap.<sup>60</sup>

Spørsmålet er dernest hvilken betydning denne EU-dommen har for den nordiske familierettskonvensjonen og behovet for en nordisk ip-rett for samboere. Det fremstår etter dommen som klart at det i dag ikke vil ha noen hensikt å regulere anerkjennelse og fullbyrdelse i en nordisk konvensjon for samboere. For samboere er det klare fordeler ved det sivilrettslige sporet som EU-domstolen har pekt ut. For lovvalgsspørsmålene kan en nordisk regulering fortsatt gi mening.

---

<sup>58</sup> Regulation (EU) No. 1215/2012 of the European Parliament and the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters.

<sup>59</sup> Det å si at 2012-forordningen og Luganokonvensjonen er parallell-konvensjoner er ikke helt presist.

Luganokonvensjonen var imidlertid en parallellkonvensjon til den såkalte Brusselkonvensjonen som senere ble omdannet til Brusselkonvensjonen (44/2001). Brusselkonvensjonen gjelder fortsatt for saker anlagt før 10. januar 2015 for EUs medlemsstater. For saker etter dette er Brusselkonvensjonen erstattet av den forordning som her er aktuell (1215/2012), men som har en modernisert og noe utvidet ordlyd sammenlignet med forordningen og konvensjonen som den bygger på. Se nærmere Fredwall (2020), særlig notene 7 – 9.

<sup>60</sup> Det formuesrettslige oppgjøret etter ekteskap omfattes ikke av Luganokonvensjonens anvendelsesområde, jf. Luganokonvensjonen artikkel 1 første avsnitt bokstav a: «Konvensjonen gjelder ikke: [...] a) fysiske personers rettslige status, rettsevne og rettslige handleevne, formuerettigheter som følge av ekteskap, testament og arv;



Det kan heller ikke utelukkes at Weil mot Gulácsi –avgjørelsen kan øke ønsket om harmoniseringen av de materielle samboerreglene i Norden og EU. Om en harmonisering skulle være ønskelig, er et betydelig komparativt grunnarbeid allerede gjort.<sup>61</sup>

## 4 Konvensjonen om arv og dødsboskifte av 1934 med senere endringer. Hovedtrekk

### 4.1 Innledning

Konvensjon 19 november 1934 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om arv og dødsboskift er tilpasset lovgivningen om arv i de nordiske landene. Det er en tilpasning som ikke bare følger hovedreglene, slik som de grunnleggende skillene mellom et øst-nordisk arvestatutt og et vest-nordisk uskiftestatutt. Konvensjonen behandler også mer særegne elementer ved de ulike lands regler som regler om «testamentsklender» så vel som fideikommisariske forføyninger over fast eiendom.<sup>62</sup> Her skal vi nøye oss med å berøre hovedreglene.

### 4.2 Hovedregler om lovvalg for arv og testament i konvensjonen<sup>63</sup>

Konvensjonen anvendes på spørsmål om arv og testament for personer som ved sin død var statsborger i en av de fem nordiske kontraktstatene og samtidig bosatt i en av dem. Dette utgangspunktet modifiseres imidlertid av EUs regler, se punkt 4.4.

*Partsautonomi.* En nordisk arvelater gis i konvensjonen adgang til å opprette en lovvalgsavtale (lagvalsavtal) der arvelater kan fastsette nærmere regler om hvilket lands lov som skal anvendes for arveoppgjøret. Om ektefellen bor i Norden og er statsborger av minst ett av de nordiske landene, kan hun eller han velge at loven i statsborgerlandet skal gjelde istedenfor loven i bostedslandet. Om personens statsborgerland er endret over tid, kan personen velge både det statsborgerlandet hun eller han hadde da lovvalgsavtalen ble inngått eller det statsborgerlandet vedkommende hadde ved sin død, jf. konvensjonen artikkel 3.

*Eksempel.* Om Svend er dansk statsborger, men flytter til Norge og forblir bosatt i Norge frem til sin død, tilsier foranderlighetsprinsippet i konvensjonen at norsk rett gjelder for arven etter Svend. Svend kan imidlertid utnytte sin partsautonomi til å fastsette at arveoppgjøret etter ham likevel skal følge reglene etter dansk rett.

Norske domstoler eller privatskiftende arvinger vil da legge til grunn danske arveregler ved fordelingen av midlene hans etter hans død. Kanskje har imidlertid Svend fastsatt i lovvalgsavtalen at det ikke er dansk rett, men tysk rett som skal anvendes. Om han gjør det, er vi utenfor anvendelsesområdet for den nordiske konvensjonen. Om en slik lovvalgsavtale skal legges til grunn, må imidlertid avgjøres med hjemmel i statens alminnelige internasjonalprivatrettslige regler og ikke etter konvensjonen. Om vi viderefører eksempelet med danske Svend bosatt i Norge, så vil denne lovvalgsavtalen ikke godkjennes, siden norsk rett bare aksepterer valg av statsborgerlandets rett, jf. norske arvelov § 79 første ledd. Om

---

<sup>61</sup> Asland, John, Brattström, Margareta, Lind, Göran, Lund-Andersen, Ingrid, Singer, Anna og Tone Sverdrup (2014) Nordisk samboerrett, Gyldendal forlag og Boele-Woelki, Katharina m. fl. (2019) Principles of european family law regarding property, maintenance and succession rights of couples in de facto unions i European Family Law Series. Se også Boele-Woelki, Katharina m. fl. (2013) Principles of European Family Law Regarding Property Relations Between Spouses i European Family Law Series.

<sup>62</sup> Se 1934-konvensjonen artikkel 11 og 13.

<sup>63</sup> Jäntera-Jareborg, Marit (2012) «Overenskommelsen av den 1. juni 2012 om ändring av den nordiska arvskonventionen» i *Utviklingen i Nordisk arverett – tegn i tiden* s. 67–94. TemaNord 2013:517

Svend i eksempelet i stedet hadde vært bosatt i Sverige, ville spørsmålet på samme måte måtte avgjøres av svensk rett.

En lovvalgsavtale skal for å være gyldig opprettet, følge de samme formkravene som et testament, jf. konvensjonen artikkel 3a. I praksis vil det være et godt råd å ta bestemmelsene om lovvalget inn i selve testamentet. Det sikrer både at formkravene overholdes og at arvingene blir klar over det lovvalget som er foretatt i forbindelse med arveoppgjøret.

I artikkel 3 c er statene gitt anledning til å gi nasjonale bestemmelser som sikrer at en ektefelle eller samboer er meddelt lovvalgsavtalen.<sup>64</sup> Ikke minst på samboerområdet er reguleringen svært ulike i de nordiske landene. Og formålet med bestemmelsen er å gi en ektefelle eller samboer mulighet til å beskytte seg mot en lovvalgsavtale som kan redusere retten til arv eller gjøre vedkommende arveløs.

*Et eksempel. Svenske Anna flytter til Norge og bosetter seg her. Hun er samboer med norske Arne. Hun bestemmer i sitt testament at svensk rett skal gjelde for oppgjøret etter henne. Etter norsk rett, jf. artikkel 3 c, må imidlertid Anna som hovedregel sørge for at Arne er klar over at Anna har valgt svensk rett.<sup>65</sup> Om Arne mottar en meddelelse om lovvalgsavtalen vil den være gyldig og føre til at Arne mister sin rett til arv og uskifte etter norsk rett – også der Anna skulle dø i Norge etter et langt og lykkelig samliv.*

*Konvensjonens regler om lovvalg.* Om det ikke er opprettet en lovvalgsavtale, er det reglene i konvensjonens artikkel 2 som gjelder. Det er da loven i den nordiske staten der den nordiske borgeren er bosatt ved sin død, som skal anvendes. Om Svend og Anna fortsatt er bosatt i Norge, skal da norsk rett legges til grunn for spørsmål om rett til arv etter dem. Artikkel 2 har imidlertid en ikke helt upraktisk sikkerhetsventil for det tilfelle der oppgjøret etter avdøde «åpenbart hadde en nærmere tilknytning til en annen kontraherende stat», i så fall kan den statens lov legges til grunn.

Formkrav ved testament er regulert i konvensjonens artikkel 8 og har en liberal tilnærming.

#### 4.3 Skifteprosess. Jurisdiksjon og lovvalg

*Bostedslandets rett.* Så vel domstoler som forvaltningsorgan foretrekker verden over å anvende sine egne prosessregler. Alle andre løsninger ville være særs tidkrevende. Også etter den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte er utgangspunktet at domstolen der den avdøde er bosatt ved sin død, skal ha jurisdiksjon og anledning til å anvende egne prosessregler, jf. artikkel 21 jf. artikkel 19. Domstolen kan derved legges til grunn statens egne regler om bobehandling, skifte og tvisteløsning.

*Særlig om uskifte.* Reglene om uskifte krever imidlertid nærmere omtale. Reglene i artikkel 19 første ledd gjelder skifte mellom førstavdødes arvinger og lengstlevende ektefeller. Utgangspunktet er at skiftet foregår i den nordiske staten der avdøde var bosatt ved sin død, at det er denne statens prosessregler som anvendes og at det er denne statens domstoler eller forvaltningsorganer som behandler staten. Også skiftet etter lengstlevende skal skje i den av

---

<sup>64</sup> Regelen er nærmere omtalt i Fredwall (2017) Arv: Nytt krav om kunnskap sikrer samboere ved lovvalg i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, s. 91-95.

<sup>65</sup> Lov om arv og dødsboskifte § 79 fjerde ledd jf. tredje ledd.

statene hvor lengstlevende «er» eller ved sin død «var bosatt», jf. artikkel 19 annet ledd. Dette gjelder selv om lengstlevende har flyttet til en annen nordisk stat.

*Eksempel. Om de svenske statsborgerne Lisa og Slatan er bosatt i Danmark ved Slatans død, så er det reglene i Danmark som skal anvendes for behandlingsmåten og det er de danske domstoler og forvaltningsorgan som er kompetente. Anna velger etter dansk rett å overta Slatans formue uskiftet. Når Slatan nå er død, synes imidlertid Anna det er ensomt i Danmark og hun flytter hjem til Lund i Sverige. Ti år senere dør Anna. Hun er nå svensk statsborger og er bosatt i Sverige, men sitter i uskifte etter dansk rett.*

Det er ikke tvilsomt at domstolen i Lund har jurisdiksjon og kan benytte sine egne prosessregler. Spørsmålet er imidlertid om arven etter Anne skal fordeles etter dansk eller svensk rett. I utgangspunktet kan dette fremstå som et hel-svensk tilfelle der en svensk statsborger er bosatt i Sverige. Problemet er imidlertid at denne svensken sitter i uskifte og svensk rett har ikke regler om hvordan et uskiftet skal skiftes.

Forhåpentligvis har Anna opprettet en lovvalgsavtale og bestemt at dansk rett skal anvendes. Det vil løse spørsmålet. Om Anna ikke har gjort dette, er det nærliggende å legge den nordiske konvensjonen til grunn også ved skiftet av uskifteboet etter Anna og Slatan. Det skal her påpekes at det i konvensjonen artikkel 1 *ikke* kreves at den nordiske statsborgeren var bosatt i en *annen* nordisk stat. Det er bevisst og skal sikre at konvensjonen også gjelder der en nordisk borger etter å ha vært bosatt i et annet nordisk land flytter hjem igjen. Dernest åpner artikkel 2 annet ledd for at den svenske domstolen anvender dansk rett for spørsmålet om arv og uskifte der dette gir en «åpenbart ... nærmere tilknytning». Det at lengstlevende sitter i et uskifte etablert i en annen stat etter botid der, kan etter en nærmere vurdering utgjøre en slik nærmere tilknytning.<sup>66</sup>

#### 4.4 Der konvensjon og forordning støter sammen

EUs forordning om arv og arvebevis<sup>67</sup> ble vedtatt 4. juli, 2012 bare tre dager etter at den nordiske endringsoverenskomsten til 1934-konvensjonen ble vedtatt 1. juli 2012.<sup>68</sup> EU forordningen trådte i kraft fra august 2015.

---

<sup>66</sup> Jäntera Jareborg, Maarit (2012) «Overenskommelsen av den 1. juni 2012 om ändring av den nordiska arvskonventionen» i *Utviklingen i nordisk arverett - tegn i tiden*, s. 67–94, se særlig s. 81 3 der artikkelforfatteren særlig peker på behovet for å ta hensyn til EU-domstolens tolkning av den tilsvarende bestemmelsen i EU-forordningen artikkel 21 nr. 2.

<sup>67</sup> REGULATION (EU) No 650/2012 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:201:0107:0134:EN:PDF>

<sup>68</sup> Fredwall, Katrine Kjærheim (2012) «Nordisk konvensjon om arv og dødsboskifte – til nordisk nytte?» i *Utviklingen i nordisk arverett - tegn i tiden*, s. 51–65. Arbeidet med endringsoverenskomsten og kappløpet med EUs arbeid med forordningen, beskrives på s. 52–53.

4.4.1 Endringsoverenskomsten 1. juni 2012 – mellom harmonisering og uttreden  
Også på arveområdet erfarte de nordiske landene at det var vanskelig å få gehør for at den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskiftet fortsatt skulle legges til grunn i sin helhet mellom de nordiske statene. Forutsatt at de nordiske landene reviderte konvensjonen om arv og dødsboskifte slik at dens materielle regler var på linje med dem som skulle følge av EU-forordningen, ble det imidlertid fremforhandlet et begrenset unntak i arveforordningen anvendelsesområdet, jf. artikkel 75 tredje ledd. Unntaket innebærer at landene kan anvende den reviderte nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte i to situasjoner. Artikkel 75 tredje ledd bokstav a og b gir Sverige og Finland adgang til å anvende:<sup>69</sup>

*“(a) rules on the procedural aspects of estate administration as defined by the Convention and assistance in that regard by the authorities of the States Contracting Parties to the Convention; and*

*(b) simplified and more expeditious procedures for the recognition and enforcement of decisions in matters of succession”*

Nøyaktig hva som omfattes av unntaket kan diskuteres. Den nordiske ekspertgruppen i familierett som fremforhandlet den nordiske 2012-overenskomsten, la imidlertid til grunn at unntaket åpnet opp for at alle spørsmål i tilknytning til bobehandlingen kan skje med hjemmel i den nordiske arv og dødsbokkonvensjonen artikkel 19.<sup>70</sup> Det legges videre til grunn at alle de praktiske beslutningene knyttet til dødsfallsbehandlingen, tiden før skifteform er avgjort, selve det offentlige eller private skiftet og det avsluttende dødsboskiftet, kan behandles etter de nordiske reglene også i Sverige og Finland.

Viktigere likevel bokstav b som sikrer at de enkle og effektive nordiske reglene om anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser kan anvendes på tvers av samtlige fem nordiske stater. Disse reglene innebærer at en nordisk avgjørelse om arv og skifte fortsatt kan anerkjennes og fullbyrdes som en nasjonal avgjørelse i hele Norden.

## 5 Veien videre. Behov for nordiske regler?

Det å ha lag på lag med internasjonal-privatrettslige regler skaper kompleksitet. Det kan reises spørsmål om det ikke hadde vært bedre å fremforhandle en europeisk eller en transatlantisk konvensjon?

Kildene viser oss at dette ikke var fremmede tanker for hundre år siden. De norske delegerte ga tidlig på 1930-tallet klart uttrykk for at de kunne ønsket seg en konvensjon mellom «et større antall stater» for å få gjennomført ensartede internasjonal-privatrettslige regler på dette rettsområdet.<sup>71</sup> Men det ble erkjent at selv om temaet hadde blitt drøftet «på de internasjonale

---

<sup>69</sup> Se note 67.

<sup>70</sup> Jäntera Jareborg, Maarit (2012) «Overenskommelsen av den 1. juni 2012 om ändring av den nordiska arvskonventionen» i *Utviklingen i nordisk arverett - tegn i tiden*, s. 67–94, se særlig s. 88 og s. 92–93.

<sup>71</sup> Innstilling fra de norske delegerte s. 2, trykt som vedlegg til Ot.prp. nr. 7 1934.

privatrettskonferanser i Haag», så var det ikke «utsikt til at en sådan almindelig konvensjon» kunne komme i stand.<sup>72</sup> Også i dag må vi gi de delegerte rett i denne analysen. Til tross for at det har vært arbeidet utrettelig i regi av Haag-konferansen i omlag hundre år, har man fortsatt ikke fått til en dekkende og alminnelige regulering på det familie- og arverettslige området. Bare et lite antall av Haag-konvensjonene har fått bred tilslutning. Om samtlige nordiske stater var medlemmer av EU- eller i alle fall justissamarbeidet i EU, ville behovet for egne nordiske regler opphøre. Men det er på den annen side ingenting som tilsier at det blir virkelighet i overskuelig fremtid.

Det eneste realistiske alternativet til en nordisk regulering er at hver av statene anvender sine egne alminnelige, internasjonale-privatrettslige regler overfor enhver stat – også de nordiske. Teknisk sett vil det fremstå som en forenkling. Hva er så ulempene?

Ulempene er at det ville blitt skår i den nordiske rettsenheten og grensehindre ville bygges tvers igjennom Norden. Dagens regler som sikrer umiddelbar anerkjennelse og sømløs fullbyrdelse av dommer og administrative avgjørelser på familierettsområdet, gjør Norden til et rettsfellesskap. Dette er ikke mindre viktig etter en pandemi som også har tæret på det nordiske fellesskapet. Et rettsfellesskap basert på foranderlighet og der nabolandenes avgjørelser legges direkte til grunn og fullbyrdes som statens egne – er et rettsfellesskap av dimensjoner og egnet til å styrke den nordiske mobiliteten og identiteten. Dette savner sidestykke også i EU.<sup>73</sup> Den innsatsen som har blitt gjort av finske og svenske forhandlere for å beholde de nordiske konvensjonene så langt det er mulig, har derfor gitt viktige bidrag til å holde disse hindrene nede og til å søke å bevare et nordisk rettsfellesskap også i karrig EU-jord.<sup>74</sup> Samlet sett gjør reglene at nordiske myndigheter i viktige spørsmål kan opptre som én stat overfor felles nordiske borgere. Det er nordisk tillit.

---

<sup>72</sup> Ibid.

<sup>73</sup> Unntaket i EUs forordning om arv og arvebevis artikkel 75 tredje avsnitt er samtidig en erkjennelse av at den nordiske rettsenheten og tilliten går lenger enn den unionsbaserte og europeiske.

<sup>74</sup> Fredwall (2012) «Nordisk konvensjon om arv- og dødsboskifte - til nordisk nytte?» i *Utviklingen i Nordisk arverett – tegn i tiden* TemaNord 2013:517 s. 51–67, på s. 52-53.